

Форумът бе образцово културно събитие

- Професор Тодев, вие отскоро сте директор на Института по история на БАН, за първи път участвате в този форум. Какви са впечатленията ви? Може би имате и някои препоръки за организирането на следващия форум?

- Най-напред искам да кажа, че това е едно образцово културно събитие и затова аз поздравявам неговите организатори. Събитието не бе чисто научна конференция, то имаше смесен характер - имаше наука, имаше празничен елемент, имаше и представителен елемент. Мисля, че съчетанието е много уместно. Не зная дали форумът е достатъчно добре разгласен в медиите, а си заслужава, дори постфактум да се отрази. Предполагам, че ще бъдат издадени актовете на конференцията.

С риска да проявя академично пристрастие, щеше ми се да има повече дискусии. Всъщност официално дискусии почти нямаше, нямаше време - макар че докато пътувахме до нос Калиакра, до Камчия и обратно разговаряхме в неофициален порядък, което също е добре. Но аз бих отпразнил едно пожелание - да се предвижда специално време и за дискусии между участниците.

кусии между участниците.

Все още не успявам да подредя впечатленията си, защото програмата беше доста натоварена във всичките ѝ аспекти. Струва ми се, че би следвало да е по-олекотена, някак си нещата да бъдат изживявани по-бавно и затова по-пълноценно - това е пожеланието ми към следващия форум.

Издигнаха се някои полезни инициативи - специално предложение на проф. Денчев за създаване на Руски университет, не зная дали това е възможно - както репликира г-жа Шаренкова. Може би е по-добре да се мисли за Славянски университет, за рускоезичен университет. Имахме го и тъкмо беше стъпил на краката си - вярно, че имаше някои неблагоприятни - но беше закрит, когато бомбарди-

раха Белград. Даже аз си мисля, че обвиненията, които му се отправиха, бяха по-скоро измислени, претекст някак си обществото полесно да приеме закриването на този нужен, полезен и възвращащ се университет.

Друго, което бих могъл да кажа, че успех за форума е поканата към видни личности да присъстват. Появата и на Бисер Киров, макар и за малко, внесе също колорит в атмосферата на форума.

Особено приятно и интересно за мен, нещо, което тонизира и вдъхновява, бе присъствието на личност като Александър Дзасохов. Той очевидно има и какво да каже, и умее да говори много добре, завладяващо, бързо установява контакт с публиката и съумява да го задържи за дълго време. Безспорен успех на форума е присъствие-

то на личност от такъв мащаб.

Много силно също бе присъствието на г-жа Станка Шопова, която ни впечатли с комплекса "Камчия", който имахме възможност да разгледаме. Поздравления за този елемент в програмата.

- Събитието събра хора, мислещи в една посока. Може ли да има дискусия между съмишленици?

- Разбира се, че може. Като говорех за това, че програмата е много натоварена, спомних си едно отминало време, което имаше големи достойнства, но и някои недостатъци - имаше например един лозунг "Петилетката - за четири години". Аз не съм привърженик на това, по-скоро съм привърженик на удължаване на сроковете, забавяне на ритъма, защото не става дума за производство на конвейер. Когато става дума за обмен на идеи, по-добре е нещата да се осмислят добре да се артикулират добре и да се възприемат добре, и същевременно да има обратна връзка между тези, които излъчват едно послание и този, който го приема. Да има и някои еретични мнения - защо не - това ще предаде специфичен колорит. Не можем да се страхуваме

от ереси, защото има свобода на словото - те са неизбежни и трябва да ги обсъждаме, дори да се борим ако щете - това е начинът в една свободна дискусия.

- Кое е еретичното мнение за Руско-турската война, на чиято 135-годишнина бе посветен форумът?

- Има такива. Отец Зотик, например - млад човек, каза, че обикновено българите се гордеят с това, че са българи и руски възпитаници, а за него било чест да каже, че е руснак и български възпитаник. Той дойде специално да поговорим. Негов преподавател в университета е бил доц. Иван Първев и отец Зотик имаше някои въпроси, които очевидно не са били изяснени по време на лекциите - например, дали освобождението трябвало да се пише в кавички, т. е., че не е освобождение, а неуспешен опит за окупация. Любопитно е да можем да обсъждаме това, защото има мои колеги, които поддържат тезата, че освобождението е опит за окупация на България и за създаване на плацдарм за овладяване на Проливите.

Повдига се например въпросът 3 март ли трябва да остане национален празник или да

си върнем 6 септември. Аз участвах в едно телевизионно предаване, където финалният въпрос беше именно такъв. Моят отговор бе, че 6 септември е едно велико дело, с което с право можем да се гордеем, разбира се, и винаги ще остане в нашата история. Стана дума и за ролята на Русия. Тогава, за съжаление, Русия не беше на висотата на онава безподобно, бих казал, великодушие от времето на Освободителната война. Главно по вина на император Александър III - той не е харесвал Батенберг, който пък е избраник на предишния император - освободителя Александър II. Моят аргумент в разговора бе, че без 3 март не би имало 6 септември. Не бива да се отказваме от 3 март, защото за мен това е едно наистина велико събитие - най-благородната война на руския царизъм - цитирам проф. Андрей Пантев - един от моите най-уважавани учители. Безусловно тя е освободителна война. Аз имам един текст - "Освобождението - със или без кавички?". Поставям този въпрос в началото и завършвам, че ние трябва да продължим да говорим за освобождението без кавички.